

ปัญหาการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร¹

กฤตรัตน์ บัวพันธ์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจถึงแนวความคิดและทฤษฎีในการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่น ซึ่งมุ่งเน้นที่จะให้ความคุ้มครองและตอบแทนผู้สร้างสรรค์หรือนักออกแบบที่ได้มีการลงทุนและลงแรงเพื่อทำการสร้างสรรค์ผลงานออกมา และเนื่องด้วยการออกแบบแฟชั่นเป็นการถ่ายทอดรูปแบบที่มาจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างสรรค์หรือนักออกแบบผสมผสานเข้ากับแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากความชอบ ความสนใจ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนของคนในสังคมที่นิยมกันทั่วไปในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นความนิยมที่มีอิทธิพลต่อรูปลักษณ์และการแต่งกายของบุคคลมากขึ้น ทำให้ในปัจจุบันการออกแบบแฟชั่นได้รับความนิยมไปทั่วโลกอุตสาหกรรมแฟชั่นทั่วโลกเติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่ในทางตรงกันข้าม การละเมิดสิทธิในการออกแบบแฟชั่นก็มีเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน เนื่องจากความนิยมของผู้ประกอบการในการประกอบธุรกิจเสื้อผ้าแฟชั่นด้วยการใช้กระบวนการผลิตแบบ Fast Fashion กล่าวคือ กระบวนการผลิตเสื้อผ้าที่ผู้ประกอบการนั้นคำนึงถึงกระแสความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการประกอบธุรกิจให้มีราคาของต้นทุนการผลิตที่ต่ำที่สุด เพื่อที่จะสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่เยอะและตอบสนองต่อความต้องการในการซื้อของผู้บริโภคจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว โดยไม่คำนึงว่าเจ้าของสิทธิหรือผู้ทรงสิทธิซึ่งเป็นผู้ริเริ่มทำการสร้างสรรค์หรือทำการออกแบบจะได้รับผลกระทบจากกระบวนการดังกล่าวหรือไม่ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงการออกแบบแฟชั่นตามบริบทของประเทศไทย การออกแบบแฟชั่นนั้นเป็นการสร้างสรรค์ผลงานประเภทหนึ่งซึ่งมูลค่าของผลงานนั้นขึ้นอยู่กับความนิยมในช่วงขณะหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นและหายไปได้อย่างรวดเร็ว การเยียวยาความเสียหายต่าง ๆ อันเกิดจากการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายโดยบุคคลผู้ไม่มีสิทธิดังกล่าวจึงควรพิจารณาว่า

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิจิตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม สามารถที่จะพิจารณาให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบแพชชั่นอย่างไร เพียงใด

จากการศึกษาทำให้ทราบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองการออกแบบแพชชั่น ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ยังมีความไม่สอดคล้องต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย สิทธิของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิและการบังคับใช้สิทธิที่มีข้อจำกัดและไม่สอดคล้องต่อลักษณะของคดี สามารถวิเคราะห์โดยสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาประการที่หนึ่ง ปัญหาการออกแบบแพชชั่นในลักษณะใดที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ซึ่งเป็นเรื่องของการพิจารณาถึงลักษณะของการออกแบบแพชชั่นประกอบกับค่านิยมของงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปกรรมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และประกอบกับค่านิยมของแบบผลิตภัณฑ์ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การออกแบบแพชชั่นจะเป็นงานสร้างสรรค์ที่เข้าข่ายการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นว่านี้หรือไม่อย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า การออกแบบแพชชั่น มีลักษณะของการเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทศิลปกรรมตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ในลักษณะงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานภาพพิมพ์ งานภาพถ่าย และงานศิลปประยุกต์ ตลอดจนเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทงานอื่นใดในแผนกศิลปะ ตามมาตรา 6 ซึ่งถ้าหากว่าการออกแบบแพชชั่นดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์ได้ทำหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์นั้นขึ้นโดยการคิดริเริ่มด้วยตนเอง แสดงออกให้ปรากฏถึงการสร้างสรรค์นั้น ไม่ว่าจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใดก็ตาม ไม่ว่าจะได้ใช้ความพยายามมากน้อยเพียงใด แต่ทั้งนี้ ต้องเป็นงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเอง ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการสร้างสรรค์ โดยไม่ปรากฏว่าผู้สร้างสรรค์ได้ทำซ้ำหรือดัดแปลงมาจากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นแล้ว การออกแบบแพชชั่นย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้

นอกจากนี้ การออกแบบแพชชั่นที่มีลักษณะเป็นการออกแบบรูปร่าง หรือมีองค์ประกอบของการออกแบบหรือองค์ประกอบของสี ที่มีความใหม่ ในลักษณะที่ไม่เคยมีผู้ใดทำการออกแบบในลักษณะเช่นนี้มาก่อน ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เกิดความพิเศษและเป็นเอกลักษณ์ภายนอกเฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้ในการผลิตทางอุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม โดยที่การออกแบบนั้นต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 3 มาตรา 56 มาตรา 57 และมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การออกแบบแพชชั่นในลักษณะเช่นนี้ก็สามารถยื่นคำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรได้เช่นกัน

จากการศึกษาพบว่า การออกแบบแพชชั่นสามารถได้รับความคุ้มครองได้ทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้ความคุ้มครองที่ซ้ำซ้อน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อาจกล่าวได้ว่า การสร้างสรรค์งานทุกอย่างในทรัพย์สินทางปัญญาดูเหมือนจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ทั้งหมด เพราะก่อนที่งานทุกอย่างจะเสร็จสิ้นเป็นงานที่สมบูรณ์ ย่อมต้องเริ่มต้นด้วยการวาดแบบร่างและทำการออกแบบด้วยกันทั้งสิ้น การให้ความคุ้มครองที่พิจารณาเพียงองค์ประกอบของกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย นอกจากจะเป็นการขัดต่อปรัชญาการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละประเภทแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการบังคับใช้สิทธิโดยไม่ชอบหรือไม่เป็นธรรมของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิ ซึ่งการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิกับสิทธิของสาธารณชน การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจึงต้องคำนึงถึงสิทธิของสาธารณชนที่จะได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นด้วยเสมอ

ประเด็นปัญหาประการที่สอง ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรการออกแบบแพชชั่น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบแพชชั่นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การกระทำใดที่ถือเป็นการละเมิด ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ในทางลิขสิทธิ์ การกระทำอันเป็นการละเมิดแบ่งออกเป็นสองกรณี คือ การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง ตามมาตรา 27 และการละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม ตามมาตรา 31 กล่าวคือ การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงเป็นการทำซ้ำคัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยประการใดประการหนึ่งต่องานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และการกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในกรณีที่สอง คือ การละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม เป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเพื่อกำไรซึ่งการกระทำนั้นได้แก่ การขายมิไว้เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือเสนอให้เช่าซื้อ เผยแพร่ต่อสาธารณชน แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร โดยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเหล่านี้ ผู้กระทำได้กระทำขึ้นโดยรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่างานนั้นเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น

นอกจากนี้ การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการออกแบบแพชชั่น ผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งสิทธินี้มีด้วยกันห้าประการ ตามมาตรา 63 ได้แก่ สิทธิในการใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร สิทธิในการขายผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ สิทธิในการมิไว้เพื่อขายซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ สิทธิในการเสนอขายผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ และสิทธิในการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์

อย่างไรก็ดี การผลิตถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นหรือไม่ ซึ่งหากตีความถ้อยคำในฉบับทโดยเคร่งครัดแล้วจะเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การผลิตงานอันมีลิขสิทธิ์มีความหมายในทำนองเดียวกับการทำซ้ำ ตามมาตรา 27 ซึ่งการผลิตงานอันมีลิขสิทธิ์โดยมิได้รับอนุญาตหรือความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในขณะที่พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ตามมาตรา 63 มิได้รวมไปถึงการผลิต และการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่น่าจะเป็นการกระทำในทำนองเดียวกับการใช้ การขาย การมีไว้เพื่อขาย การเสนอขาย หรือการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้ใช้แบบผลิตภัณฑ์ตามที่ระบุไว้ในสิทธิบัตรได้ เนื่องจากการผลิตนั้น คือการทำขึ้นซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นได้เองโดยไม่ต้องมีการใช้ การขายผลิตภัณฑ์ หรือการกระทำการใดๆ มาประกอบ อีกทั้งบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์มิได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติในมาตรา 36 ในหมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิบัตรการประดิษฐ์มาใช้บังคับแก่กรณีสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยโดยอนุโลม ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ กรณีที่มีบุคคลใดทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้ใช้แบบผลิตภัณฑ์ตามที่ระบุไว้ในสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงสิทธิการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่น การกระทำเช่นนั้นก็อาจไม่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นได้

ประเด็นปัญหาประการที่สาม ปัญหาการบังคับใช้สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบแฟชั่น ซึ่งเป็นเรื่องของการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดี ซึ่งเป็นมาตรการการป้องกันการละเมิดหรือการทำให้ผู้ทรงสิทธิได้มาซึ่งมาตรการในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดหรือกำลังจะถูกละเมิด โดยเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วพบว่า ความตกลง TRIPs Article 50.3 กำหนดไว้ว่า ศาลต้องมีอำนาจกำหนดให้ผู้ขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้น แสดงหลักฐานเท่าที่มีอยู่ตามสมควร (reasonably available evidence) ต่อศาล เพื่อพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงสิทธิ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้ถูกละเมิดหรือกำลังจะถูกละเมิดอย่างไร และกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นวางหลักประกันได้ตามสมควร เพื่อคุ้มครองจำเลยและป้องกันการใช้สิทธิโดยไม่ชอบ ในขณะที่ตามกฎหมายประเทศไทย กรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการออกแบบแฟชั่นนั้น จะขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดีเพื่อให้ศาลมีคำสั่งห้ามมิให้มีการละเมิดนั้น ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 65 กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำความดังกล่าวได้ และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 77 ทวิ กำหนดว่า ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่ามีผู้กระทำหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

อันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามมาตรา 63 ผู้ทรงสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนี้ได้ กรณีเช่นนี้ เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการออกแบบแฟชั่นซึ่งเป็นผู้ร้อง มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าตนเองเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย เป็นผู้มีอำนาจฟ้องในคดีดังกล่าว และต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรนั้นหรือมีข้อเท็จจริงเป็นที่เชื่อได้ว่าจะมีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรนั้นได้ในเวลาไม่ช้า

อย่างไรก็ดี งานสร้างสรรค์หรือผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบในลักษณะแฟชั่นซึ่งมูลค่าของงานสร้างสรรค์ขึ้นอยู่กับความนิยมในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นและหายไปได้อย่างรวดเร็วซึ่งมีโอกาสดังกล่าวจะถูกละเมิดหรือกำลังจะถูกละเมิดได้โดยง่าย เช่นนี้เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการออกแบบแฟชั่น เมื่อบังคับใช้สิทธิโดยการขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดีแล้ว เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิจะต้องแสดงพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรเพียงใด จะเห็นได้ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตรสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการคุ้มครองชั่วคราวได้ ต่อเมื่อมีหลักฐานโดยชัดแจ้งเท่านั้น ซึ่งหากตีความตามตัวบทโดยเคร่งครัดแล้วจะพบว่าหลักการเช่นนี้เป็นหลักการที่เข้มงวดมาก และถือได้ว่ามีระดับการพิสูจน์ที่สูงมากเมื่อเทียบกับลักษณะของคดีทรัพย์สินทางปัญญาและความเร่งด่วนในการดำเนินคดี กรณีเช่นนี้หากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบแฟชั่น ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวแก่กรณีการกระทำที่จะเป็นการละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายนั้น อาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์พยานหลักฐานพอสมควร ซึ่งปัจจัยในการสร้างมูลค่าของการออกแบบแฟชั่นนั้นต้องอาศัยจังหวะเวลาและความสนใจที่มาในลักษณะทันทีทันใด การกระทำที่เป็นการละเมิดสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งถ้าหากรอให้การการพิสูจน์พยานหลักฐานถึงระดับที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งแล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงความตกลง TRIPs Article 50.3 แล้ว ความตกลง TRIPs กำหนดไว้เพียงว่า ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องแสดงพยานหลักฐานที่มีอยู่ตามสมควร ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการตีความตามความตกลง TRIPs เช่นว่านี้มีความมุ่งหมายที่จะให้ศาลมีคำสั่งเรียกเฉพาะพยานหลักฐานที่มีอยู่ตามสมควรเท่านั้น ไม่มีความมุ่งหมายที่จะต้องเรียกพยานหลักฐานที่ถึงขนาดต้องเป็นพยานหลักฐานโดยชัดแจ้งตามที่มาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และมาตรา 77 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้บัญญัติกำหนดไว้ ซึ่งเมื่อเทียบกับแนวทางของศาลต่างประเทศเกี่ยวกับประเด็นนี้ ศาลประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักการ Clear and Convincing Evidence เป็นมาตรฐานการพิสูจน์โดยใช้พยานหลักฐานที่ชัดเจนและมีน้ำหนัก ซึ่งไม่ใช่หลักการที่ต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยอันควรตามคดีอาญา และไม่ใช่วินิจฉัยน้ำหนักพยานหลักฐานเจือสมไปยังคู่ความฝ่ายใดเป็นสำคัญตามคดีแพ่ง เป็นหลักการเฉพาะที่มี

ความสอดคล้องต่อหลักการตามความตกลง TRIPs และมีความเหมาะสมต่อลักษณะของคดีและความเร่งด่วนในการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการขออนุญาตคุ้มครองชั่วคราวของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการออกแบบแฟชั่น

จากการศึกษาปัญหาการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เห็นควรเพิ่มเติมข้อความเพื่ออุดช่องว่างทางกฎหมายในการเปิดโอกาสให้ผู้ทรงสิทธิงานที่ได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายหนึ่งไปขอรับความคุ้มครองในอีกกฎหมายหนึ่ง อันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์และปรัชญาการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งอาจก่อให้เกิดการบังคับใช้สิทธิที่ไม่เป็นธรรมของผู้ทรง สิทธิได้ จึงควรมีการเพิ่มเติมข้อความดังนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 บทนิยามของคำว่า ศิลปกรรม ในวรรคท้าย “ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและ แผนผังของงานดังกล่าวด้วย” ซึ่งผู้ศึกษาเห็นควรให้เพิ่มเติมข้อความเป็น “ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมี คุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและ แผนผังของงานดังกล่าวด้วย โดยที่งานดังกล่าว นั้นผู้สร้างสรรค์ไม่มีเจตนาใช้ประโยชน์ในลักษณะเป็นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมและ หัตถกรรมเชิงแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถจดทะเบียนขอรับสิทธิบัตรได้ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม”

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 “การออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังต่อไปนี้ ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

(1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา” โดยให้เพิ่มเติมข้อความดังนี้

มาตรา 58 “การออกแบบผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้ ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

(1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

(3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ จะสิ้นสิทธิในการได้รับความ คุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และเมื่อสิ้นอายุความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ไม่อาจนำการออกแบบ ดังกล่าวไปขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้อีก”

2. เห็นควรเพิ่มเติมข้อความเพื่อขยายขอบเขตแห่งสิทธิของผู้ทรงสิทธิการออกแบบผลิตภัณฑ์ ตาม พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 “ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นมีสิทธิใช้แบบ

ผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือขาย หรือมีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เว้นแต่การใช้แบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัย” โดยเพิ่มเติมข้อความดังนี้ มาตรา 63 “ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นมีสิทธิผลิตแบบผลิตภัณฑ์ หรือใช้แบบผลิตภัณฑ์กับ ผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือขาย หรือมีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เว้นแต่การใช้แบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัย”

3. เห็นควรให้แก้ไขข้อความและแนวทางการตีความให้มีความสอดคล้องกับลักษณะของคดีทรัพย์สินทางปัญญาและความเร่งด่วนในการดำเนินคดี ซึ่งหากมีการตีความที่เคร่งครัดและเข้มงวดจนเกินไปอาจทำให้ มาตรการในการออกคำสั่งขอคุ้มครองชั่วคราวก่อกวนฟ้องคดีของศาลไม่มีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรให้แก้ไข ข้อความดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 65 วรรคแรก “ในกรณีที่มี หลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือสิทธินักแสดง เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละ เว้นการกระทำได้” โดยแก้ไขข้อความเป็น มาตรา 65 วรรคแรก “ในกรณีที่มีหลักฐานตามสมควรแก่ กรณีนว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิ นักแสดง เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการ กระทำได้”

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 77 ทวิ “ในกรณีที่มีหลักฐานโดย ชัดแจ้งว่ามีผู้กระทำหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ ทรงอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 36 หรือมาตรา 63 หรือมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 36 ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ ทรงอนุสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำได้” การที่ศาลมี คำสั่งดังกล่าวไม่ตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่จะเรียกค่าเสียหายตามมาตรา 77 ตร” ให้แก้ไข ข้อความข้อความ เป็น มาตรา 77 ทวิ “ในกรณีที่มีหลักฐานตามสมควรแก่กรณีว่ามีผู้กระทำหรือกำลังจะกระทำ การอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 36 หรือมาตรา 63 หรือมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 36 ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้ บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำได้” การที่ศาลมีคำสั่งดังกล่าวไม่ตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่จะเรียกค่าเสียหายตามมาตรา 77 ตร”

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ ควรพจน์. **กฎหมายสิทธิบัตร แนวคิดและบทวิเคราะห์**, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2560.
- จุมพล ภิญโญสินวัฒน์ และภูมินทร์ บุตรอินทร์. **คำอธิบายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. **ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562.
- นันทน อินทนนท์. “การทบทวนประสิทธิภาพในการบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย.” **วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ** 2010, : 140-165.
- ปริญญา ดีผดุง. **หลักกฎหมายลิขสิทธิ์และบทวิเคราะห์**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.
- ปริญญา ศรีเกตุ. “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี ปีที่ 10, 1** (มกราคม-มิถุนายน 2561): 148-163.
- วิชัย อริยะนันทกะ. **หนังสือที่ระลึกครบรอบ 20 ปี ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง**. กรุงเทพมหานคร: ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง, 2017.
- อรรถพนธ์ พงษ์เลาพันธ์. “การคาดการณ์แนวโน้มแฟชั่นและการออกแบบแฟชั่นในศตวรรษที่ 21.” **วารสารศิลปกรรมสาร**, : 131-143.